

Kebolehterjemahan Budaya Tabiat Bahasa Cina-Bahasa Melayu

Goh Sang Seong

gohss@usm.my

Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan
Universiti Sains Malaysia

Abstrak

Makalah ini membincangkan kajian tentang kebolehterjemahan budaya tabiat yang tergolong dalam kata kerja. Dengan memanfaatkan satu himpunan teori yang merangkumi konsep penterjemahan, teori semantik dan teori sociolinguistik, unit linguistik yang mengandungi unsur budaya tabiat daripada *Shui Hu Zhuan* (Hikayat Pinggir Air) telah dikutip dan dianalisis. Dapatan kajian menunjukkan bahawa kebanyakan sampel budaya tabiat dalam bahasa Cina bersifat tidak boleh terjemah ke dalam bahasa Melayu. Tahap kebolehterjemahan unsur budaya ini banyak bergantung pada kewujudan bentuk dan fungsi budaya bahasa sumber dalam jaringan sociolinguistik bahasa sasaran. Apabila bentuk dan fungsi budaya tabiat bahasa Cina juga wujud dalam bahasa Melayu, tahap kemungkinan boleh terjemahannya adalah lebih tinggi dibandingkan dengan bentuk dan fungsi budaya tabiat bahasa Cina yang tidak wujud dalam jaringan sociolinguistik bahasa Melayu.

Katakunci: kebolehterjemahan, budaya tabiat, analisis komponen makna, pernyataan logik predikat.

The Translatability Of Chinese-Malay Habits Culture

Abstract

This article discusses the research on the translatability of habits culture verbs. By utilising a cluster of theories covering translation concepts, semantic theory and sociolinguistic theory, linguistic units containing elements of habits from *Shui Hu Zhuan* (Hikayat Pinggir Air) were identified and analysed. The results indicated that a majority of the sample habits culture in the Chinese language cannot be translated into the Malay language. The level of untranslatability of these cultural elements depends largely on the existence of the form and function of the source text in the sociolinguistics network of the target language. When the form and function of the Chinese language habits culture exists in the Malay language, the level of probability that the elements are translatable is much higher compared to the form and function of Chinese language habits culture that do not exist in the sociolinguistic network of the Malay language.

Keywords: translatability, habits culture, componential analysis of meaning, predicate logical expression.

Pengenalan

Menurut Guo Jianzhong (2001), masalah kebolehterjemahan merupakan isu utama dalam teori penterjemahan dan juga memainkan peranan yang ketara dalam sains penterjemahan moden. Bagi Baker (1998) pula, konsep kebolehterjemahan dikatakan sebagai satu konsep operatif. Hal ini demikian kerana konsep ini memainkan peranan yang penting dalam penentuan keputusan dan kaedah penterjemahan. Persoalan dan kriteria kebolehterjemahan berbeza-beza berdasarkan jenis bidang kajiannya. Oleh itu, beliau berpendapat bahawa kajian kebolehterjemahan dapat dijalankan pada bahasa sumber atau bahasa sasaran, budaya, terjemahan bahan kesusasteraan, teks rujukan atau pragmatik. Oleh itu, kajian tentang kebolehterjemahan budaya ternyata amat penting.

Penterjemahan bahasa Cina (BC) ke dalam bahasa Melayu (BM) terutamanya penterjemahan unsur budaya orang Cina sering kali menghadapi masalah kebolehterjemahan. Hal ini demikian kerana banyak konsep budaya Cina tidak wujud sama sekali dalam pandangan dunia (*weltanschauung*) Melayu serta amalan sosiolinguistik penutur BM. Contohnya, 阴 *yin* 'elemen bersifat negatif dalam universal', 阳 *yang* 'elemen bersifat positif dalam universal', 粽子 *zong zi* 'sejenis makanan yang dibuat daripada pulut dan dianyam dengan daun buluh; biasanya makanan ini disediakan menjelang perayaan hari kelima bulan kelima dalam kalender Cina', 纸钱 *zhi qian* 'wang kertas replika yang dibakar dalam pemujaan roh' dan 饺子 *jiao zi* 'sejenis makanan berbentuk semi bulat yang diperbuat daripada tepung gandum dan berinti'. Kesemua perkataan yang tidak ada dalam budaya BM dan tidak terpakai dalam sosiolinguistik BM ini mengalami masalah kebolehterjemahan. Sebaliknya, kata budaya dalam BC yang turut wujud dalam budaya BM, sama ada daripada segi kesamaan bentuk atau pun kesamaan fungsinya dapat diterjemahkan tanpa sebarang kerumitan. Contohnya, 米 *mi* 'beras', 饭 *fan* 'nasi', 粥 *zhou* 'bubur' dan 糯米 *nuo mi* 'pulut'.

Dengan itu, ternyata bahawa kebolehterjemahan budaya daripada teks sumber kepada teks sasaran sememangnya mengalami masalah, terutamanya teks sumber yang mendukung unsur-unsur budaya sesuatu bangsa atau kaum yang sosiobudayanya berbeza dengan sosiobudaya bangsa atau kaum yang mengamalkan bahasa teks sasaran.

Kajian lepas yang melibatkan terjemahan budaya dan bahasa Melayu (Tengku Sepora Tengku Mahadi, 1997; Abdul-Wahid Lu'Lu'A, 1999; Syed Nurul Akla Bin Syed Abdullah, 1999; Intan Safinaz Zainuddin, 2001) lebih tertumpu pada pasangan bahasa bahasa Inggeris-bahasa Melayu dan bahasa Arab-bahasa Melayu kecuali kajian Goh Sang Seong & Mashudi Kader (2008b) yang membincangkan terjemahan budaya ekologi bahasa Cina-bahasa Melayu. Kajian lepas ini juga lebih berfokus pada budaya yang dikategorikan dalam kelas kata nama. Unsur budaya bawah kategori kata kerja masih kurang mendapat perhatian kecuali dalam kajian Intan Safinaz Zainuddin (2001). Namun, kajian beliau tidak menyentuh isu kebolehterjemahan budaya berbentuk kata kerja secara holistik.

Oleh itu, kajian ini bertujuan meneliti fenomena kebolehterjemahan budaya tabiat dalam bahasa Cina ke dalam bahasa Melayu, iaitu salah satu kategori budaya berbentuk kata

kerja yang digagaskan oleh Newmark (1988, hlm.95). Makalah ini hanya meneliti kebolehterjemahan budaya tabiat yang berbentuk kata kerja sahaja. Menurut Newmark (1988, hlm.102), budaya tabiat antara dua pengguna bahasa yang berbeza ada kalanya serupa tetapi fungsi tabiat itu adalah berlainan.

Untuk mencapai objektif kajian, persoalan berikut dikemukakan: Apakah kebolehterjemahan budaya tabiat dalam bahasa Cina ke dalam bahasa Melayu? Bagi tujuan analisis, konsep kebolehterjemahan Baker (1998) dan Larson (1984) dimanfaatkan sebagai kayu pengukur untuk mengenal pasti keadaan kebolehterjemahan budaya yang berlaku. Teori semantik, khususnya analisis komponen makna Katz & Fodor (1963), Nida (1975) dan Jackson (1988) serta teori Kempson (1977) dan teori Chierchia dan McConnell-Ginet (1990) juga diambil pakai untuk mengklasifikan data kajian dan meneliti ketepatan makna kata budaya. Kajian Goh Sang Seong dan Mashudi Kader (2004, 2008a, 2008b) dan Goh Sang Seong (2011) telah menunjukkan bahawa teori semantik ini sesuai digunakan untuk menganalisis ketepatan terjemahan kata kerja. Pandangan sociolinguistik Fishman (1972) akan dimanfaatkan dalam kajian ini bagi melengkapi kaedah komponen analisis makna Katz dan Fodor (1963) dan Chierchia dan McConnel-Ginet (1990) yang lebih mendekati makna daripada aspek bentuk linguistiknya.

Menurut Baker (1998, hlm.273), kebolehterjemahan difahamkan sebagai “keupayaan bagi suatu jenis makna dipindahkan daripada satu bahasa kepada satu bahasa lain tanpa menjalankan perubahan yang radikal.” Oleh itu, apabila kesemua fitur makna yang didukung oleh satu unit linguistik (kata/frasa/klausa/ayat/wacana) dalam bahasa sumber dapat dipindahkan dengan tepat ke dalam bahasa sasaran, maka unit linguistik tersebut dikatakan bersifat boleh terjemah.

Larson (1984, hlm.165) berpendapat bahawa dalam usaha menangani masalah kebolehterjemahan budaya, pemahaman terhadap kesepadanan bentuk dan fungsi adalah penting bagi kita mendapatkan padanan kata yang tepat; dan bentuk yang dimaksudkannya di sini bukannya bentuk linguistik, akan tetapi, ia merujuk pada bentuk fizikal kata itu sendiri. Seterusnya beliau telah mengemukakan empat kemungkinan dalam hubungan fungsi dengan bentuk seperti berikut:

- a. bentuk dan fungsi untuk benda atau peristiwa dalam suatu bahasa adalah sama dengan suatu bahasa yang lain;
- b. bentuk benda atau peristiwa dalam suatu bahasa adalah sama, akan tetapi, fungsinya adalah berbeza;
- c. bentuk benda atau peristiwa yang sama tidak wujud dalam dua bahasa itu, akan tetapi benda atau peristiwa lain yang sama bentuk dan fungsi wujud;
- d. tidak ada kesepadanan langsung bagi bentuk dan fungsi benda atau peristiwa dalam kedua-dua bahasa itu.

Keempat-empat kemungkinan ini dapat digunakan sebagai panduan dalam memahami situasi kebolehterjemahan.

Analisis komponen makna ialah kaedah yang dapat menghuraikan makna satu bentuk linguistik (misalnya kata, frasa, klausa atau ayat) melalui timbunan fitur yang terkandung dalam bentuk linguistik tersebut. Namun, oleh sebab sifatnya hanya berupa timbunan makna, maka kaedah ini sesuai hanya bagi menangani aspek-aspek budaya yang terdiri daripada kategori kata-kata nama (termasuk namaan mujarad) dan adjektif sahaja. Kata-kata daripada kategori kata kerja sukar ditangani dengan hanya menggunakan kaedah ini. Oleh itu, kajian ini akan menggunakan idea daripada Kempson (1977) dan Chierchia dan McConnell-Ginet (1990) khususnya tentang makna aspek budaya yang berbentuk kata kerja sebagai hubungan antara argumen-argumen dalam ayat teks sumber serta padanannya dalam teks sasaran. Melalui gabungan teori ini, terbentuknya pernyataan logik predikat yang menggambarkan hubungan fungsian antara argumen. Kaedah ini bermakna kata kerja akan mendapat maknanya sebagai fungsi daripada argumen.

Fishman (1972) mendakwa bahawa bahasa itu sebenarnya merupakan cerminan sosiolinguistik sesuatu komuniti atau kumpulan masyarakat bahasa. Organisasi sosial, jaringan komunikasi yang pelbagai dalam interaksi sosial dan tingkah laku ahli-ahlinya dalam organisasi telah terbentuk dan terjelma secara semula jadi dalam sesuatu masyarakat. Pandangan Fishman (1972) ini menekankan semua aspek budaya sebagai cerminan aktiviti sesuatu masyarakat bahasa dalam pelbagai jaringan interaksi komunikasi sosialnya.

Data Kajian

Data kajian, iaitu kata/frasa/klausa/ayat yang mengandungi unsur tabiat dikutip secara manual daripada teks sumber, *水浒传 Shui Hu Zhuan* (Shi Nai An, 1969) atau judul terjemahannya *Hikayat Pinggir Air* (Lim Chuan Boon, 2001).

Analisis dan Perbincangan

Dengan memanfaatkan teori semantik Kempson (1977), Chierchia dan McConnell-Ginet (1990), penulis akan menganalisis data ini dengan membahagikannya pada beberapa subkategori mengikut sifat masukan leksikalnya, iaitu:

- 1) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Matlamat-Objek dan masukan leksikal kata padanan: AGEN-Matlamat-Objek;
- 2) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Objek dan masukan leksikal kata padanan: AGEN-Objek;
- 3) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: Matlamat-Objek dan masukan leksikal kata padanan: Matlamat-Objek;
- 4) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN dan masukan leksikal kata padanan: AGEN;
- 5) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Eksperienser dan masukan leksikal kata padanan: AGEN-Eksperienser;
- 6) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Objek dan masukan leksikal kata padanan: AGEN;
- 7) Kata kerja teks sumber diterjemahkan menjadi kata nama teks sasaran.

Makalah ini akan membincangkan setiap satu masukan leksikal ini dengan mengemukakan satu sampel daripada data kajian sebagai contoh. Analisis unsur budaya dijalankan dengan berpandukan tafsiran makna budaya daripada kamus *Da Lu Ban Ci Yuan* (1989), *Zui Xin Han Yu Da Ci Dian* (1995), *New Century Dictionary of Chinese Language & Culture* (2001), Chen Yi Xiao (1989) dan Zhang Mei Xia (2000).

1) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Matlamat-Objek dan masukan leksikal kata padanan: AGEN-Matlamat-Objek

Perhatikan kes berikut:

a. Teks sumber : 且将酒来, 我与丈人回敬。

Glos : (-lah) menjadikan arak datang, saya dengan orang tua balas hormat.

b. Teks sasaran : Ambil arak, biar aku membalas hidangan arak tuk tadi.

Masukan leksikal kata kerja 回敬 *hui jing* dalam (a) adalah seperti dalam berikut:

$$\left(\begin{array}{l} \text{回敬 (hui jing 'membalas hormat')} \\ +k \\ +k(\underline{x}, y, z) \\ [\exists \underline{x}, y, z; k(\underline{x} \text{ (AGEN)}, y \text{ (MATLAMAT) minum}, z(\text{objek}))] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud 回敬 (*hui jing* 'membalas hormat') ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} , argumen y dan z ; x sebagai AGEN melakukan kata kerja k dengan memberikan objek z dan menyebabkan y sebagai MATLAMAT minum.

Argumen \underline{x} , argumen y dan objek z ini dapat disimpulkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : 我 (*wo* 'saya') [+ganti nama diri pertama, +agen, +manusia, -haiwan, +lelaki], argumen y : 丈人 (*zhang ren* 'orang tua') [+N, +matlamat, +manusia, -haiwan, +lelaki, +berumur, +uzur], objek z : 酒 (*jiu* 'arak') [+N, +objek, +minuman, +cecair, +keras, +mabuk]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} , y dan z , kata kerja 回敬 (*hui jing* 'membalas hormat') dalam (a) kena hadir dalam lingkungan ganti nama diri pertama sebagai subjek, kata nama minuman sebagai objek dan kata nama manusia sebagai matlamat. Dalam (b) kata kerja 回敬 (*hui jing* 'membalas hormat') telah dipadankan dengan *membalas* yang masukan leksikalnya adalah seperti berikut:

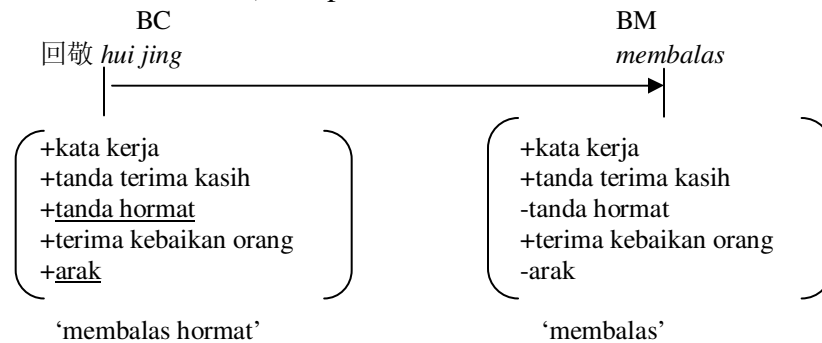
$$\left(\begin{array}{l} \text{membalas} \\ +k \\ +k(\underline{x}, y)z \\ [\exists \underline{x}, y, z; k(\underline{x} \text{ (AGEN)}, y(\text{MATLAMAT) minum}, z(\text{objek}))] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud, *membalas* ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} , argumen y dan z ; \underline{x} sebagai AGEN melakukan kata kerja k dengan memberikan objek z dan menyebabkan y sebagai MATLAMAT minum. Argumen \underline{x} , argumen y dan objek z ini dapat disimpulkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : aku [+ganti nama diri pertama, +agen, +manusia, -haiwan, +lelaki], argumen y : tuk [+N, +matlamat, +manusia, -haiwan, +lelaki, +berumur, +uzur], objek z : hidangan arak [+N, +objek, +minuman, +cecair, +keras, +mabuk]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} , y dan z , kata kerja *membalas* dalam (b) kena hadir dalam lingkungan ganti nama diri pertama sebagai subjek, kata nama minuman sebagai objek dan kata nama manusia sebagai matlamat.

Melalui pernyataan logik dan kandungan fitur makna pada argumen, kata kerja 回敬 (*hui jing* ‘membalas hormat’) dan kata kerja *membalas* masing-masing mempunyai argumen \underline{x} , y dan objek z yang sama fungsinya. Namun, kesamaan antara kedua-dua fungsi argumen dan kandungan fitur maknanya tidak dapat membuktikan bahawa padanan *membalas* merupakan terjemahan tepat bagi kata kerja 回敬 (*hui jing* ‘membalas hormat’). Hal ini demikian kerana kata kerja 回敬 (*hui jing* ‘membalas hormat’) mempunyai maksud budaya. Dalam amalan masyarakat Cina dahulu, seseorang individu itu akan membalas pemberian atau pertolongan daripada pihak lain dengan arak sebagai tanda terima kasih dan hormat kerana arak dianggap minuman yang paling berharga. Maksud budaya ini tidak didukung oleh padanan *membalas*. Berikut ialah analisis komponen makna bagi 回敬 (*hui jing* ‘membalas hormat’) dan padanan *membalas*:

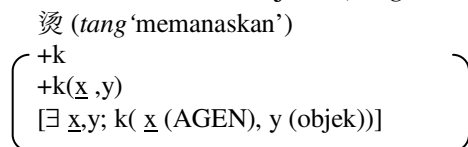
Daripada catatan fitur makna di atas, ternyata ada baki makna, iaitu fitur-fitur [+tanda hormat, +arak] tidak dapat diserap ke dalam kata *membalas*; oleh itu, ia tidak diterjemahkan ke dalam BM secara tepat. Padanan *membalas* merupakan terjemahan kurang bagi kata kerja 回敬 (*hui jing* ‘membalas hormat’) yang berunsurkan budaya. Dicadangkan supaya 回敬 (*hui jing* ‘membalas hormat’) diterjemahkan kepada *membalas hormat*.

2) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Objek dan masukan leksikal kata padanan: AGEN-Objek

Teliti kes berikut:

- a. Teks sumber : 酒保下去, 随即烫酒上来...
 Glos : arak pelayan turun pergi, lalu memanaskan arak naik datang...
- b. Teks sasaran : Pelayan itu pun turun. Tidak lama kemudian, dia datang dan menghidangkan arak yang telah dipesan....

Masukan leksikal kata kerja 烫 (*tang* ‘memanaskan’) dalam (a) adalah seperti berikut:

Notasi ini bermaksud 燙 (*tang* ‘memanaskan’) ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} , dan y ; x sebagai AGEN melakukan kata kerja k dengan meningkatkan suhu objek y .

Argumen \underline{x} , dan objek y dapat dicatatkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : 酒保 (*jiu bao* ‘pelayan arak’) [+N, +manusia, -haiwan, +pekerjaan, +kedai arak, +pandai dalam ilmu arak, +menyediakan arak untuk pelanggan], objek y : 酒 (*jiu* ‘arak’) [+minuman, -makanan, +cecair, +keras, +mabuk]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} dan y , kata kerja 燙 (*tang* ‘memanaskan’) dalam (a) kena hadir dalam lingkungan kata nama manusia sebagai subjek dan kata nama minuman sebagai objek. Dalam (b), kata kerja 燙 (*tang* ‘memanaskan’) telah dipadankan dengan *menghidangkan* yang masukan leksikalnya adalah seperti berikut:

$$\left(\begin{array}{l} \text{menghidangkan} \\ +k \\ +k(\underline{x}, y) \\ [\exists \underline{x}, y; k(\underline{x}(\text{AGEN}), y(\text{objek}))] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud *menghidangkan* ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} , dan y ; \underline{x} sebagai AGEN melakukan kata kerja k dengan menyediakan objek y , untuk diminum.

Argumen \underline{x} dan objek y ini dapat dicatatkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : pelayan itu [+N, +manusia, -haiwan, +pekerjaan, +kedai arak, +menyediakan sesuatu untuk pelanggan], objek y : arak [+minuman, -makanan, +cecair, +keras, +mabuk]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} dan y , kata kerja *menghidangkan* dalam (b) kena hadir dalam lingkungan kata nama manusia sebagai subjek dan kata nama minuman sebagai objek. Melalui pernyataan logik antara argumen serta kandungan fitur-fitur makna pada setiap argumen, kata kerja 燙 (*tang* ‘memanaskan’) dan kata kerja *menghidangkan* masing-masing mempunyai argumen \underline{x} dan objek y yang berbeza fungsinya. Ternyata padanan *menghidangkan* ialah terjemahan salah. Dalam (a), sebenarnya 燙 (*tang* ‘memanaskan’) mempunyai kata padanan sejadi dalam BM, iaitu *memanaskan*. Oleh sebab 燙 (*tang* ‘memanaskan’) dalam (a) mempunyai padanan sejadi dalam BM, maka kata kerja ini tidak menghadapi masalah ketidakbolehterjemahan.

3) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: Matlamat-Objek dan masukan leksikal kata padanan: Matlamat-Objek

Lihat kes berikut:

- a. Teks sumber : 就押生擒到卓万里, 和潼, 就那里斩首沥血, 享祭三位英魂。
Glos : pun heret hidup tangkap dapat Zuo Wanli, He Tong, pun di sana pancung kepala menitis darah, mempersembahkan tiga orang pahlawan roh.
- b. Teks sasaran : Kemudian Zuo Wanli dan He Tong yang ditawan hidup-hidup diheret ke situ untuk dipancung kepala. Darah mereka dialirkan. Semoga roh ketiga-tiga jaguh tersebut dapat ditenteramkan.

Masukan leksikal kata kerja 享祭 *xiang ji* dalam (a) adalah seperti berikut:

$$\left(\begin{array}{l} \text{享祭 (xiang ji 'dipersembahkan sebagai bahan pemujaan')} \\ +k \\ +k(y, z) \\ [\exists y, z; k(y(\text{objek}), (z(\text{MATLAMAT})))\text{tenteram}] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud 享祭 (*xiang ji* 'dipersembahkan sebagai bahan pemujaan') ialah kata kerja (+k); ada argumen y dan z; kata kerja k memberikan objek y kepada z sebagai MATLAMAT menyebabkan z tenteram.

Argumen y dan objek z dapat disimpulkan seperti berikut:

Argumen z: 三位英魂 (*san wei ying hun* 'roh tiga orang pahlawan')[+N, +matlamat, +manusia, -haiwan, +lelaki, +tiga orang, +gagah, +berani, +mati] objek y: 就押生擒到卓万里, 和潼, 就那里斩首沥血 (*jiu ya sheng qin dao zhuo wan li, he tong, jiu na li zhan shou li xue* 'Zuo Wanli dan He Tong yang berjaya diberkas diheret lalu dipancung kepalanya lalu menggunakan darah mereka berdua') [+N, +objek, +manusia, -haiwan, +lelaki, +dua orang, +mati]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen y dan z, kata kerja 享祭 (*xiang ji* 'dipersembahkan sebagai bahan pemujaan') dalam (a) kena hadir dalam lingkungan kata nama manusia sebagai objek dan kata nama manusia sebagai matlamat. Dalam (b) kata kerja 享祭 (*xiang ji* 'dipersembahkan sebagai bahan pemujaan') telah dipadankan dengan *ditenteramkan* yang masukan leksikalnya adalah seperti dalam berikut:

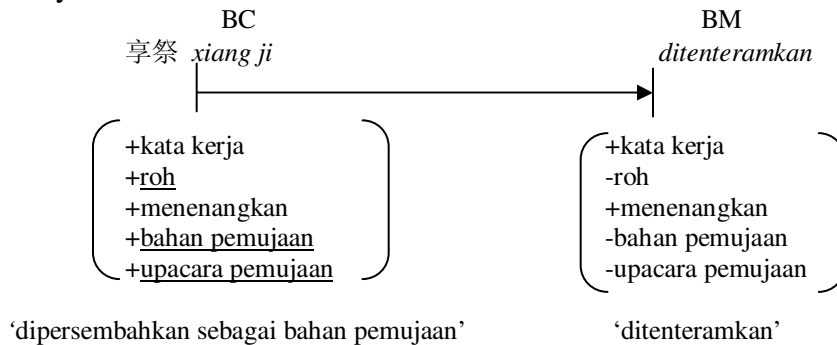
$$\left(\begin{array}{l} \text{ditenteramkan} \\ +k \\ +k(y,z) \\ [\exists y, z; k(y(\text{objek}), z(\text{MATLAMAT}))\text{tenteram}] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud *ditenteramkan* ialah kata kerja (+k); ada argumen y dan z, kata kerja k dengan memberikan objek y kepada z lalu menyebabkan z sebagai MATLAMAT tenteram. Argumen z dan objek y ini dapat dicatatkan seperti berikut:

Argumen z: roh ketiga-tiga jaguh tersebut [+N, +matlamat, +manusia, -haiwan, +lelaki, +tiga orang, +gagah, +berani, +mati] objek y: Zhuo Wanli dan He Tong yang ditawan hidup-hidup diheret ke situ untuk dipancung kepala. Darah mereka dialirkan [+N, +objek, +manusia, -haiwan, +lelaki, +dua orang, +mati]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen y dan z, kata kerja *ditenteramkan* dalam (b) kena hadir dalam lingkungan kata nama manusia sebagai objek dan kata nama manusia sebagai matlamat. Melalui pernyataan logik dan kandungan fitur-fitur makna pada argumen, kata kerja 享祭 (*xiang ji* 'dipersembahkan sebagai bahan pemujaan') dan kata kerja *ditenteramkan* masing-masing mempunyai argumen z (matlamat) dan objek y yang sama fungsinya. Akan tetapi, kesamaan antara kedua-dua fungsi argumen dan kandungan fitur maknanya tidak dapat membuktikan bahawa padanan *ditenteramkan* merupakan terjemahan tepat bagi kata kerja 享祭 (*xiang ji* 'dipersembahkan sebagai bahan pemujaan') kerana kata kerja 享祭 (*xiang ji*

‘dipersembahkan sebagai bahan pemujaan’) mempunyai maksud budaya. Dalam kepercayaan masyarakat Cina silam, roh individu yang telah dibunuh mati tidak akan berasa tenteram selagi hutang darah tidak dijelaskan; oleh itu, pembunuh berkenaan perlu diberkas dan dibunuh. Dinyatakan juga kepala pembunuh yang telah dipancung bersama dengan darahnya perlu disembahkan kepada roh si mangsa sebagai bahan pemujaan. Maksud budaya ini tidak didukung oleh padanan *ditenteramkan*. Berikut ialah analisis komponen makna bagi 享祭 (*xiang ji* ‘dipersembahkan sebagai bahan pemujaan’) dan padanannya *ditenteramkan*:

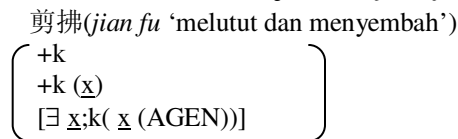
Daripada catatan fitur makna di atas, ternyata ada baki makna, iaitu fitur-fitur [+roh, +bahan pemujaan, +upacara pemujaan] tidak dapat diterjemahkan ke dalam BM. Kata kerja yang fungsi argumen-argumennya sama, akan tetapi unsur-unsur budaya tidak dapat diterjemahkan secara tepat. Padanan *ditenteramkan* merupakan terjemahan kurang bagi kata kerja 享祭 (*xiang ji* ‘dipersembahkan sebagai bahan pemujaan’). Dicadangkan supaya 享祭 (*xiang ji* ‘dipersembahkan sebagai bahan pemujaan’) diterjemahkan kepada *dipersembahkan sebagai bahan pemujaan* dan disertakan nota kaki, iaitu *Dalam kepercayaan masyarakat Cina silam, roh individu yang telah dibunuh mati tidak akan berasa tenteram selagi hutang darah tidak dijelaskan. Oleh itu, pembunuh berkenaan perlu diberkas dan dibunuh. Kemudian kepala pembunuh yang telah dipancung bersama dengan darahnya perlu disembahkan kepada roh si mangsa sebagai bahan pemujaan, untuk memberikan penjelasan kepada pembaca sasaran.*

4) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN dan masukan leksikal kata padanan: AGEN

Seterusnya, perhatikan kes berikut:

- a. Teks sumber : 两个就林子里〔剪拂〕了，就地坐了一夜。
 Glos : dua orang di hutan dalam melutut dan menyembah sudah, di tanah duduk sudah satu malam.
- b. Teks sasaran : Mereka berdua pun bersalaman secara menyembah di dalam hutan dan duduk atas tanah sepanjang malam.

Masukan leksikal kata kerja 剪拂 *jian fu* dalam (a) adalah seperti berikut:

Notasi ini bermaksud 剪拂(*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} , \underline{x} sebagai AGEN melakukan kata kerja k. Argumen \underline{x} ini dapat dicatatkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : 两个 (*liang ge* ‘dua orang’) [+N, +manusia, -haiwan]

Daripada maklumat tentang peranan argumen \underline{x} , kata kerja 剪拂(*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) dalam (a) kena hadir dalam lingkungan kata nama manusia sebagai subjek. Dalam (b), kata kerja 剪拂(*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) telah dipadankan dengan *bersalaman secara menyembah* yang masukan leksikalnya adalah seperti berikut:

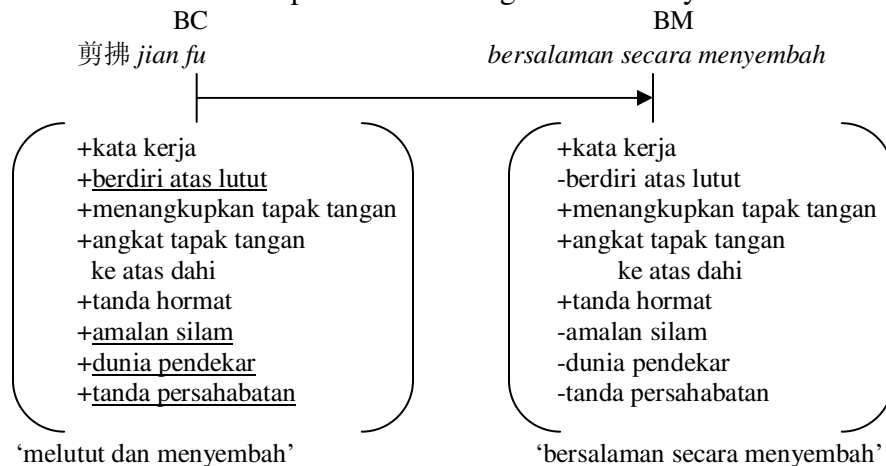
bersalaman secara menyembah

$$\left(\begin{array}{l} +k \\ +k(\underline{x}) \\ [\exists \underline{x}; k(\underline{x} \text{ (AGEN)})] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud *bersalaman secara menyembah* ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} ; \underline{x} sebagai AGEN melakukan kata kerja k. Konstituen ‘secara menyembah’ ialah adjung yang tidak perlu dicatatkan dalam predikat logik ini. Argumen \underline{x} ini dapat dicatatkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : ‘mereka berdua’ [+N, +manusia, -haiwan]

Daripada maklumat tentang peranan argumen \underline{x} , kata kerja *bersalaman secara menyembah* dalam (b) kena hadir dalam lingkungan kata nama manusia sebagai subjek. Melalui pernyataan logik dan kandungan fitur makna pada argumen, kata kerja 剪拂(*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) dan kata kerja *bersalaman secara menyembah* masing-masing mempunyai argumen \underline{x} yang sama fungsinya. Akan tetapi, oleh sebab kata kerja 剪拂(*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) ini merupakan amalan budaya dalam jaringan komunikasi sociolinguistik BC yang tidak ada dalam jaringan komunikasi sociolinguistik BM, maka wujudlah ketidakbolehterjemahan. Untuk melihat perbezaan makna antara 剪拂(*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) dan padanannya *bersalaman secara menyembah*, berikut diturunkan analisis komponen makna bagi kedua-duanya:

Catatan ini jelas memaparkan adanya baki makna, iaitu [+berdiri di atas lutut, +amalan silam, +dunia pendekar, +tanda persahabatan] tidak didukung oleh padanan *bersalaman*

secara menyembah. Terjemahan yang dihasilkan ialah terjemahan kurang. Ternyata pada kata kerja yang fungsi argumennya sama, akan tetapi unsur budayanya berbeza dan tidak diamalkan dalam dunia bahasa sasaran tidak dapat diterjemahkan secara tepat. Dengan itu, dicadangkan supaya 剪拂 (*jian fu* ‘melutut dan menyembah’) diterjemahkan sebagai *melutut dan menyembah* dan bersertakan nota kaki, iaitu *satu amalan yang dipraktikkan oleh pendekar-pendekar zaman silam. Mereka saling melutut dan menyembah untuk menunjukkan keikhlasan masing-masing dalam menjalinkan persahabatan* untuk mengisi baki makna yang tidak kesampaian melalui padanannya.

5) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Eksperienser dan masukan leksikal kata padanan: AGEN-Eksperienser

Lihat pula kes berikut:

- a. Teks sumber : 指望把一身本事, 边庭上一枪一刀, 博个封妻荫子....
Glos : hanya berharap jadikan satu badan bakat, sempadan negara di satu tombak satu golok, dapatkan satu menganugerahi isteri dan melindungi anak....
- b. Teks sasaran : Sia –sia aku berharap bahawa dengan kebolehan yang ada dapatlah aku menyumbangkan jasa bakti dengan cara bertempur meggunakan tombak atau golok di sempadan nusa dan dengan itu juga akan memenangi kemuliaan serta naungan untuk anak isteri aku....

Masukan leksikal kata kerja 封 *feng* dalam (a) adalah seperti berikut:

$$\left(\begin{array}{l} \text{封 (feng 'memperoleh anugerah')} \\ +k \\ +k(\underline{x}, y) \\ [\exists \underline{x}, y; k(\underline{x} (\text{AGEN}), y (\text{EKSPERIENSER})) \text{bangga}] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud 封 *feng* dalam (a) ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} dan argumen y ; x sebagai AGEN melakukan kata kerja k dengan menyebabkan y sebagai EKSPERIENSER bangga.

Argumen \underline{x} dan argumen y ini dapat disimpulkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : 俺 (*an* ‘aku’) [+ganti nama diri pertama, +subjek, +manusia, -haiwan, +lelaki], argumen y : 妻 (*qi* ‘isteri’) [+N, +eksperienser, +manusia, -haiwan, +wanita]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} dan y , kata kerja 封 *feng* dalam (a) kena hadir dalam lingkungan ganti nama diri pertama sebagai subjek dan kata nama manusia sebagai eksperienser. Dalam (b) kata kerja 封 *feng* telah dipadankan dengan *memenangi kemuliaan serta naungan* yang masukan leksikalnya adalah seperti berikut:

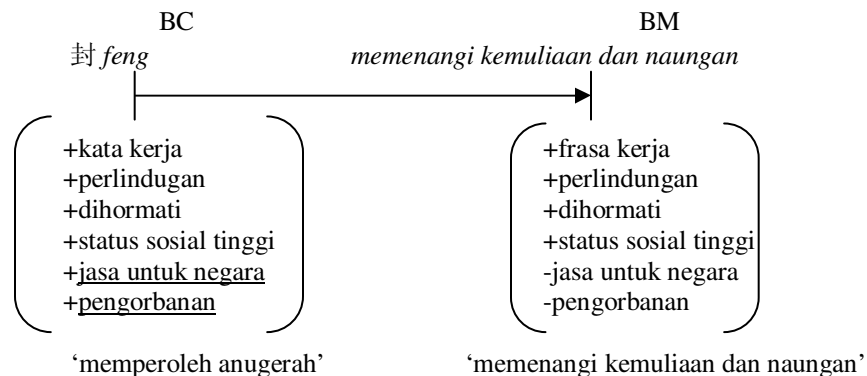
$$\left(\begin{array}{l} \text{memenangi kemuliaan serta naungan} \\ +k \\ +k(\underline{x}, y) \\ [\exists \underline{x}, y; k(\underline{x} (\text{AGEN}), y (\text{EKSPERIENSER})) \text{ bangga}] \end{array} \right)$$

Notasi ini bermaksud *memenangi kemuliaan dan naungan* ialah frasa kerja (+k); ada argumen \underline{x} dan argumen y ; \underline{x} sebagai AGEN melakukan frasa kerja k dengan

menyebabkan y sebagai EKSPERIENSER bangga. Argumen \underline{x} dan argumen y ini dapat disimpulkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : aku [+ganti nama diri pertama, +agen, +manusia, -haiwan, +lelaki], argumen y: isteri [+N, +eksperienser, +manusia, -haiwan, +wanita]

Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} dan y, frasa kerja *memenangi kemuliaan dan naungan* dalam (b) kena hadir dalam lingkungan ganti nama diri pertama sebagai subjek dan kata nama manusia sebagai eksperienser. Melalui pernyataan logik dan kandungan fitur makna pada argumen, kata kerja 封 *feng* dan frasa kerja *memenangi kemuliaan dan naungan* masing-masing mempunyai argumen \underline{x} dan y yang sama fungsinya. Oleh sebab maksud budaya yang terkandung dalam kata kerja 封 *feng* yang tidak wujud dalam jaringan komunikasi sociolinguistik BM, maka terdapat perbezaan makna antara kata kerja 封 *feng* dengan padanannya, iaitu *memenangi kemuliaan dan naungan*. Perbezaan tersebut dapat ditunjukkan melalui catatan fitur makna berikut:

Daripada catatan fitur makna ini, ternyata ada baki makna, iaitu fitur [+jasa untuk negara, +pengorbanan] yang tidak dapat diterjemahkan ke dalam BM. Kata kerja yang berunsurkan budaya tidak dapat diterjemahkan secara tepat. Padanan *memenangi kemuliaan dan naungan* ialah terjemahan kurang bagi kata kerja 封 *feng*. Dicadangkan supaya 封 *feng* diterjemahkan kepada *memperoleh anugerah* dengan bersertakan nota kaki, iaitu *Dalam sistem pemerintahan negara China dahulu, seseorang individu yang telah berjasa atau berkorban untuk tanah air akan diberikan anugerah khas. Anugerah tersebut turut melibatkan ahli keluarga penerima, terutamanya anak dan isteri. Anugerah tersebut mungkin dalam bentuk hadiah, wang atau gelaran dan pangkat. Kesemua anugerah ini akan menaikkan nama dan status penerimanya.*

6) Masukan leksikal kata kerja teks sumber: AGEN-Objek dan masukan leksikal kata padanan: AGEN

Teliti kes berikut:

- a. Teks sumber : 童贯在马上以手加额, 顶礼天地神明...。
- Glos : Tong Guan di kuda atas menggunakan tangan tambah dahi, menyembah langit darat dewa....

b. Teks sasaran : Tong Guan terasa amat *bersyukur*...

Masukan leksikal kata kerja 顶礼 *ding li* dalam (a) adalah seperti berikut:

$$\begin{array}{l} \text{顶礼 (ding li 'menyembah')} \\ \left(\begin{array}{l} +k \\ +k(\underline{x},y) \\ [\exists \underline{x},y; k(\underline{x}(\text{AGEN}), y(\text{objek}))\text{disembah}] \end{array} \right) \end{array}$$

Notasi ini bermaksud 顶礼 *ding li* dalam (a) ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} dan y ; \underline{x} sebagai AGEN melakukan kata kerja k dengan menjadikan objek y disembah.

Argumen \underline{x} dan objek y ini dapat dicatatkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : 童贯 (*tong guan* 'Tong Guan') [+N, +manusia, +subjek, -haiwan, +lelaki], y : 天地神明 (*tian di shen ming* 'dewa-dewi') [+N, -manusia, +berhala, +objek, +roh, +dipuja, +kuasa]

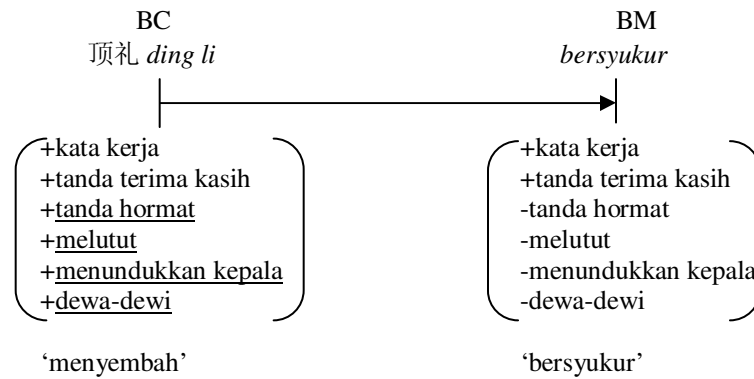
Daripada maklumat tentang hubungan dan peranan argumen \underline{x} dan y , kata kerja 顶礼 *ding li* dalam (a) kena hadir dalam lingkungan kata nama khas manusia sebagai subjek dan kata nama berhala sebagai objek. Dalam (b), kata kerja 顶礼 *ding li* telah dipadankan dengan *bersyukur* yang masukan leksikalnya adalah seperti berikut:

$$\begin{array}{l} \text{bersyukur} \\ \left(\begin{array}{l} +k \\ +k(\underline{x}) \\ [\exists \underline{x}; k(\underline{x}(\text{AGEN}))] \end{array} \right) \end{array}$$

Notasi ini bermaksud *bersyukur* ialah kata kerja (+k); ada argumen \underline{x} ; \underline{x} sebagai AGEN melakukan kata kerja k . Argumen \underline{x} ini dapat disimpulkan seperti berikut:

Argumen \underline{x} : Tong Guan [+N, +manusia, +subjek, -haiwan, +lelaki]

Daripada maklumat tentang peranan argumen \underline{x} , kata kerja *bersyukur* dalam (b) kena hadir bersama kata nama khas manusia sebagai subjek. Melalui pernyataan logik dan kandungan fitur-fitur makna pada argumen, kata kerja 顶礼 *ding li* dan kata kerja *bersyukur* masing-masing mempunyai argumen \underline{X} yang sama fungsinya. Akan tetapi, kata kerja *bersyukur* tidak mempunyai objek seperti mana kata kerja 顶礼 *ding li*. Tambahan pula, kata kerja 顶礼 *ding li* mendukung makna budaya yang tidak diamalkan dalam jaringan komunikasi sosiolinguistik BM. Amalan 顶礼 *ding li* ialah satu cara penyembahan dengan melutut dan meniarapkan kedua-dua belah tangan di lantai. Kemudian menundukkan kepala pada kaki orang atau dewa-dewi yang dihormati. Cara penyembahan ini merupakan cara penyembahan termulia yang diamalkan oleh penganut agama Buddha. Berikut ialah analisis komponen makna bagi 顶礼 *ding li* dan padanan *bersyukur*:

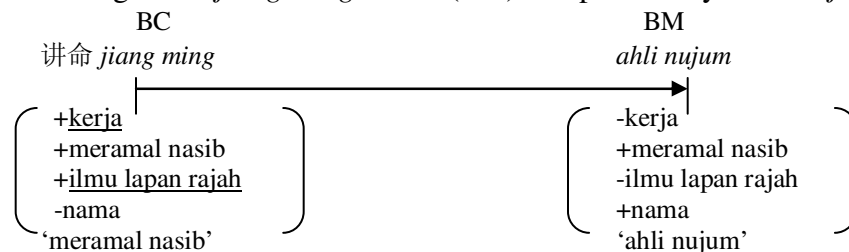
Daripada catatan fitur makna ini, ternyata ada baki makna, iaitu fitur-fitur [+tanda hormat, +melutut, +menundukkan kepala, +dewa-dewi] tidak dapat diterjemahkan ke dalam BM. Kata kerja yang berunsurkan budaya tidak dapat diterjemahkan secara tepat. Padanan *bersyukur* merupakan terjemahan kurang bagi kata kerja 顶礼 *ding li*. Dicapadankan supaya 顶礼 *ding li* diterjemahkan kepada *menyembah* dan disertakan nota kaki, iaitu *satu cara penyembahan dengan melutut dan meniarapkan kedua-dua belah tangan di lantai. Kemudian menundukkan kepala pada kaki orang atau dewa-dewi yang dihormati. Cara penyembahan ini merupakan cara penyembahan termulia yang diamalkan oleh penganut agama Buddha.*

7) Kata kerja teks sumber diterjemahkan menjadi kata nama teks sasaran

Perhatikan pula kes berikut:

- a. Teks sumber : 吴用...挑着个纸招儿: 上写着 [讲命谈天, 卦金一两。]
 Glos : *wu yong...mengandar sedang buah kertas jemput kecil, atas tertulis (kata bantu) cakap hayat bersebang, rajah emas satu tahlil.*
- b. Teks sasaran : Wu Yong...Tangganya pula membawa sebatang galah yang berukir di hujung dan diikatkan sekeping kertas yang bertulis '*Ahli nujum*. Upah Cuma setahlil duit perak!'

Kata kerja 讲命 *jiang ming* dalam (a) yang merupakan amalan budaya BC telah diterjemahkan kepada *ahli nujum*, iaitu kata nama dalam (b). Oleh sebab padanannya merupakan kata nama, maka pernyataan logik tidak digunakan untuk membandingkan perbezaan makna kedua-duanya. 讲命 *jiang ming* dalam (a) ialah amalan meramal nasib yang berpandukan 八卦 (*ba gua* 'lapan rajah'). Lapan rajah ini dibentuk berdasarkan ilmu 阴 (*yin* 'tenaga negatif') dan 阳 (*yang* 'tenaga positif'). Berikut ialah analisis komponen makna bagi 讲命 *jiang ming* dalam (99a) dan padanannya *ahli nujum*:

Daripada catatan ini, ternyata ada baki makna yang tidak diterjemahkan, iaitu fitur [+kerja, +ilmu lapan rajah]. Oleh itu, terjemahan ini ialah terjemahan kurang. Amalan 讲命 *jiang ming* sememangnya tidak terdapat dalam jaringan komunikasi sosiolinguistik BM. Jadi, unsur budaya yang terkandung dalam amalan ini tidak dapat diterjemahkan ke dalam BM. Dicadangkan supaya 讲命 *jiang ming* diterjemahkan menjadi *meramal nasib* dan kemudian disertakan nota kaki, iaitu *amalan meramal nasib yang berpandukan 八卦 (ba gua 'lapan rajah'). Lapan rajah ini dibentuk berdasarkan ilmu 阴 (yin 'tenaga negatif') dan 阳 (yang 'tenaga positif').*

Kesimpulan

Daripada analisis yang dijalankan, beberapa tingkah laku kebolehterjemahan budaya tabiat dapat dikenal pasti seperti berikut:

1. Aspek budaya tabiat BC yang juga diamalkan dalam budaya BM masih boleh diterjemahkan dengan tepat secara literal.
2. Budaya tabiat BC yang tidak wujud secara langsung dalam jaringan komunikasi sosiolinguistik BM. Akan tetapi, terdapat amalan dalam jaringan komunikasi sosiolinguistik BM yang sinonim dengan amalan dalam BC masih boleh diterjemahkan.
3. Kebolehterjemahan budaya tabiat hanya terbatas pada bentuknya, tetapi tidak pada fungsinya, iaitu bentuk yang diungkapkan dalam teks sumber dapat diterjemahkan, akan tetapi fungsi yang diungkapkan dalam teks sumber tidak dapat diterjemahkan. Lazimnya fungsi teks sumber yang tidak dapat diterjemahkan ini tidak wujud dalam jaringan komunikasi sosiolinguistik BM.
4. Makna fungsi yang tidak dapat diungkapkan melalui terjemahan transliterasi atau pinjaman cenderung diberikan nota kaki untuk meningkatkan darjah kebolehterjemahannya.
5. Makna nilai status yang didukung oleh sesuatu kata budaya tabiat tidak dapat diterjemahkan ke dalam bahasa sasaran.
6. Makna zaman yang didukung oleh sesuatu kata budaya tabiat tidak dapat diterjemahkan ke dalam bahasa sasaran.

Secara tuntasnya, bukan kesemua unsur budaya tabiat BC mengalami keadaan tidak boleh terjemah ke dalam BM. Hal ini jelas menunjukkan bahawa di samping adanya perbezaan pandangan dunia antara masyarakat Cina dan masyarakat Melayu, terdapat juga persamaan. Bagaimanapun, persekitaran hidup masyarakat Cina dan Melayu di Malaysia yang semakin hari semakin berkongsi elemen budaya yang 'serupa' akan membolehkan lebih banyak amalan budaya tabiat masyarakat Cina diketahui dan difahami oleh orang Melayu. Keadaan ini akan meningkatkan tahap kebolehterjemahan unsur budaya tersebut. Teori dan pendekatan penterjemahan, serta semantik yang digunakan dalam analisis kajian ini turut adalah relevan dan sesuai.

Rujukan

- Abdul-Wahid Lu'Lu'A. (1999). Problems of translating religious text. *Prosiding Persidangan Penterjemahan Antarabangsa Ke-7*, Hotel de Palma Ampang, Selangor, 6-8 Disember.
- Baker, M. (1998). *Routledge encyclopedia of translation studies*. London: Routledge.
- Chen Yi Xiao. (1989). *Fo Xue Chang Jian Ci Hui* [Istilah Pengajian Agama Buddha]. Pulau Pinang: Young Buddhist Association of Malaysia.
- Chierchia, G. & Mc Connel-Ginet, S. (1990). *An introduction to Semantics*. London: The MIT Press.
- Da Lu Ban Ci Yuan* [Kamus Besar Ci Yuan China]. (1989). Taipei: Tai Wan Shang Wu Yin Shu Guan Gu Fen You Xian Gong Si.
- Fishman, J. A. (1972). *Language in sociocultural change* (Essays by Joshua A. Fishman selected and introduced by Anwar S.D.). California: Stanford University Press.
- Goh Sang Seong & Mashudi Kader. (2004). Penterjemahan kata kerja bahasa Mandarin kepada bahasa Melayu: 说 (*shuo* 'berkata'). *Jurnal Bahasa* 4(2), 225-256.
- Goh Sang Seong & Mashudi Kader. (2008a). Kelainan amatan tentang kebolehterjemahan: Kes bahasa Cina kepada bahasa Malaysia. *Jurnal SARI* 26, 27-62.
- Goh Sang Seong & Mashudi Kader. (2008b). Kebolehterjemahan budaya ekologi bahasa Mandarin – bahasa Melayu. *Jurnal Ilmu Kemanusiaan*, 14, 67-119.
- Goh Sang Seong. (2011). Penterjemahan kata kerja bahasa Cina-bahasa Melayu: Satu analisis ketepatan makna padanan. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 11(1), 35-56.
- Guo Jianzhong. (2001). Translatability in CE/EC translation. Dlm. Chan Sin-Wai & David E. P. (pnyt.). *An encyclopedia of translation Chinese-English & English-Chinese* (hlm. 1057-1067). Hong Kong: The Chinese University Press.
- Intan Safinaz Zainudin. (2001). Unsur Sosio-Budaya dalam terjemahan Novel Inggeris-Melayu. *Prosiding Seminar Sehari Jabatan Bahasa Melayu dan Terjemahan, Universiti Kebangsaan Malaysia*, Bangi, 2 Februari.
- Jackson, H. (1988). *Words and their meaning*. New York: Longman Inc.

Katz, J. J. & Fodor, J. A. (1963). The structure of a semantic theory. *Language* 39, 170-210.

Kempson, R. M. (1977). *Semantic theory*. London: Cambridge University Press.

Larson, M. L. (1984). *Meaning-based translation: A guide to cross-language equivalence*. London: University Press of America.

Lim Chuan Boon. (Penyelenggara) (2001). *Hikayat pinggir air. Jilid 1-4*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

New century dictionary of Chinese language & culture. (2001). Beijing: The Commercial Press.

Newmark, P. (1988). *A text book of translation*. London: Prentice Hall International.

Nida, A. E. (1975). *Componential analysis of meaning*. New York: Mouton Publishers.

Shi Nai An. (1969). *Yi Bai Er Shi Hui De Shui Hu* [120 Bab Hikayat Pinggir Air]. Hong Kong: Shang Wu Yin Shu Guan Fen Guan.

Syed Nurul Akla Bin Syed Abdullah. (1999). Faktor leksiko-budaya dalam karya Rihlah Ibn Battutah. *Prosiding Persidangan Penterjemahan Antarabangsa Ke-7*, Hotel De Palma Ampang, Selangor, 6-8 Disember.

Tengku Sepora Tengku Mahadi. (1997). The Significance of cultural and extra linguistics factors in legal translation. *Prosiding Persidangan Penterjemahan Antarabangsa Ke-6*, Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang, 2-4 September, 1997.

Zhang Mei Xia. (2000). *Chinese characters, words and culture Vol. 1-4*. Beijing: BeiJing Yu Yuan Wen Hua Da Xue Chu Ban She.

Zui Xin Han Yu Da Ci Dian [Kamus Besar Bahasa Cina Terkini]. (1995). Kuala Lumpur: United Publishing House (M) Sdn. Bhd.

Penulis

Goh Sang Seong (Ph.D) seorang pensyarah di Bahagian Bahasa Malaysia, Terjemahan dan Interpretasi, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia. Pengkhususan beliau adalah dalam bidang penterjemahan bahasa Cina-bahasa Melayu. Buku beliau yang berjudul *Bahasa Cina-Bahasa Melayu: Kebolehterjemahan Budaya* akan diterbitkan oleh Penerbit USM dalam sedikit masa lagi.